

Europos Sąjungos
Taryba

Briuselis, 2026 m. liepos 7 d.
(OR. en)

11410/26

AGRI 566
AGRIORG 91

PRIDEDAMAS PRANEŠIMAS

nuo:	Europos Komisijos generalinės sekretorės, kurios vardu pasirašo direktorė Martine DEPREZ
gavimo data:	2026 m. liepos 7 d.
kam:	Europos Sąjungos Tarybos generalinei sekretorei Thérèse BLANCHET
Komisijos dok. Nr.:	COM(2026) 355 final
Dalykas:	ES baltymų sistemos atsparumo, strateginio savarankiškumo ir tvarumo veiksmų planas

Delegacijoms pridedamas dokumentas COM(2026) 355 final.

Pridedama: COM(2026) 355 final

Bruselis, 2026 07 07
COM(2026) 355 final

**ES baltymų sistemos atsparumo, strateginio savarankiškumo ir tvarumo
veiksmų planas**

Europa yra kryžkelėje. Sparčiai kintančiame pasaulyje didėjant netikrumui reikia imtis ryžtingų veiksmų mūsų ekonomikos konkurencingumui didinti, o kartu ir mūsų strateginiam savarankiškumui stiprinti. Kai politinėje darbotvarkėje ypač aktualūs saugumas ir atsparumas, o spaudimas Europos augimo modeliui didėja, reikšmingos ekonominės priklausomybės tampa geopolitinėmis silpnybėmis.

Šiomis aplinkybėmis esama priklausomybė nuo žaliavų importo, pavyzdžiui, trąšų, pašarų ir energijos, yra **ne tik grėsmė mūsų apsirūpinimo maistu saugumui, bet ir didžiausia silpnybė, daranti poveikį mūsų atsparumui**. Todėl ES pasirengimo ir saugumo darbotvarkei labai svarbu, kad ši strateginė priklausomybė mažėtų. Siekiant užtikrinti, kad ES galėtų sustiprinti savo vidaus ir išorės saugumą, visi suinteresuotieji subjektai turi imtis kolektyvinių veiksmų ⁽¹⁾.

Dėl didelės ES priklausomybės nuo baltymų tiekimo pašarams iš riboto skaičiaus kilmės šalių mūsų žemės ūkio maisto produktų sistema ne tik tampa pažeidžiama pasaulinės rinkos svyravimų, bet ir daro poveikį gebėjimui sumažinti tiekimo grandinių riziką ir riboja pažangą pereinant prie darnesnio vystymosi.

Šiems uždaviniams spręsti Komisija **parengė šį išsamų planą**, anonsuotą Žemės ūkio ir maisto sektoriaus vizijoje ⁽²⁾. Jis apima politikos, mokslinių tyrimų ir praktines pastangas sukurti savarankiškesnę ir tvaresnę ES baltymų sistemą, kartu įvairinant importo šaltinius. Baltymų įvairinimas atitinka politinį ES vadovų raginimą, įtvirtintą 2022 m. **Versalio deklaracijoje** ⁽³⁾, didinti augalinių baltymų gamybą ES ir Europos Parlamento raginimą jo 2023 m. rezoliucijoje „Europos baltymų strategija“ ⁽⁴⁾.

Norint didinti tvarią augalinių baltymų gamybą ES, reikia rasti tinkamų paskatų tiek pasiūlai, tiek paklausai plėtoti, nes tai yra vienas iš pagrindinių žingsnių ES siekiant didinti **transformacinį atsparumą**, kurio reikia žemyne. Atspari ir tvari baltymų sistema ne tik padės siekti ES apsirūpinimo maistu saugumo ir energetikos tikslų, bet ir suteiks naujų galimybių kaimo vietovėse, prisidės prie poveikio klimatui neutralumo tikslo iki 2050 m. ir paspartins naujausioje ES bioekonomikos strategijoje ⁽⁵⁾ ir trąšų veiksmų plane ⁽⁶⁾ nustatytų tikslų įgyvendinimą.

Pereinant prie **atsparios ir tvarios baltymų sistemos** reikia **geriau koordinuoti politiką**, kuria siekiama:

- didinti atvirą **strateginį savarankiškumą** plečiant **tvarų ES baltymų tiekimą**, skatinant **ūkininkus** taikyti diversifikuotas gamybos sistemas, kurioms reikia mažiau trąšų, kad ūkininkai galėtų auginti sveikus ir atsparius baltyminius kultūrinius augalus;
- didinti platesnės ES baltymų sistemos, įskaitant pašarų pramonę, **atsparumą, konkurencingumą ir parengtį**, skatinant **mokslinius tyrimus ir inovacijas ir didinant investicijas**;
- stiprinti ES baltymų vertės grandines didinant **rinkos patrauklumą, skatinant paklausą**, vietos sprendimus ir trumpas tiekimo grandines.

⁽¹⁾ Europos Komisija, „Strateginio prognozavimo ataskaita. Atsparumas 2.0. ES įgalėjimas klestėti neramiais, neapibrėžtais laikais“, COM(2025) 484 *final*.

⁽²⁾ Europos Komisija, „Žemės ūkio ir maisto produktų gamybos vizija. Ateities kartoms patrauklaus ūkininkavimo ir žemės ūkio maisto produktų sektoriaus kūrimas bendromis jėgomis“, COM(2025) 75 *final*.

⁽³⁾ Europos Sąjungos Taryba, Žemės ūkio ir žuvininkystės taryba „Baltymai: tiekimai, gamyba ir tvarumas“, 2025 m. liepos 14 d.; Europos Vadovų Taryba, Versalio deklaracija, 2022 m. kovo 10–11 d.

⁽⁴⁾ Europos Parlamentas, 2023 m. spalio 19 d. rezoliucija „Europos baltymų strategija“ (2023/2015(INI)).

⁽⁵⁾ Europos Komisija, „Strateginė konkurencingos ir tvarios ES bioekonomikos programa“, COM(2025) 960 *final*.

⁽⁶⁾ Europos Komisija, „Trąšų veiksmų planas: partnerystė prieinamumui, įperkamumui ir strateginiam savarankiškumui ES gaminamų trąšų srityje užtikrinti“, COM(2026) 310 *final*.

Tokiu politikos koordinavimu bus pasiekti ES **žiedžiškumo, klimato ir energetikos tikslai**, ūkininkams suteiksiantys papildomų paskatų ir verslo galimybių įvairinti baltymus.

Šiame plane išdėstomi pagrindiniai faktai, nustatomi svertai ir siūlomi veiksmai visoje tiekimo grandinėje šiam tikslui pasiekti. Juo papildoma 2026 m. liepos 7 d. priimta **gyvulininkystės strategija**. Svarbus baltymų šaltinis ir naudotojas ES maisto ir pašarų sistemoje yra žvejybos ir akvakultūros sektoriai, tačiau šiame plane apie juos nekalbama.

1. Augalinių baltymų pasiūla ES

ES yra viena konkurencingiausių ir tvariausių žemės ūkio gamybos sistemų pasaulyje. Tačiau šią stiprybę riboja priklausomybė nuo pašarų, kuriuose yra didelis baltymų kiekis, importo. Teikiant paramą pagal bendrą žemės ūkio politiką (BŽŪP) padidėjo tiek pašarams, tiek maistui skirtų augalinių baltymų vidaus pasiūla, tačiau yra galimybių ją toliau stiprinti, nors ir su tam tikrais gamtiniais ir struktūriniais apribojimais.

ES gamyba daugiausia grindžiama stambiaisiais pašarais ir grūdais, o baltyminių kultūrinių augalų dalis yra nedidelė

ES pagaminama daug augalinių baltymų, tačiau daugiausia tai stambieji pašarai ir grūdai, t. y. produktai, kuriuose **baltymų kiekis mažas arba vidutinis**. 2025–2026 prekybos metais ES pagamins apie **67 mln. tonų augalinių baltymų** ⁽⁷⁾, o **stambiųjų pašarų** – apie 31 mln. tonų baltymų ir **grūdų** – apie 29 mln. tonų ⁽⁸⁾ (1 diagrama) ⁽⁹⁾. Daugiau kaip pusė stambiųjų pašarų gaunama iš pievų. 2025–2026 m. ES **daug baltymų turinčių augalų** produkcija ⁽¹⁰⁾ siekė 7,2 mln. tonų baltymų ir per pastaruosius du dešimtmečius gerokai išaugo. 2025–2026 m. baltymų gamyba iš **džiovintų ankštinių daržovių** pasiekė 1,3 mln. tonų ⁽¹¹⁾. Nors tai nedidelė visos produkcijos dalis, 2021–2026 m. jų gamyba padidėjo 53 proc., palyginti su 2011–2016 m. laikotarpiu.

⁽⁷⁾ Komisijos įverčiai grindžiami ES grūdų ir aliejinių kultūrinių augalų balansais ir ES pašarų balansu.

⁽⁸⁾ Stambieji pašarai – žolė, kukurūzų silosas, pašariniai ankštiniai augalai ir sausasis pašaras.

⁽⁹⁾ Šiame dokumente pateikti statistiniai duomenys išsamiau išdėstyti informacijos suvestinėse, kurias galima rasti čia: [*Augalinių baltymų deficito mažinimas ES. Žemės ūkis ir kaimo plėtra*](#).

⁽¹⁰⁾ Daug baltymų turintys augalai apibrėžiami kaip lauko kultūriniai augalai, kuriuose baltymų kiekis viršija 15 proc., t. y. aliejiniai kultūriniai augalai ir baltyminiai kultūriniai augalai.

⁽¹¹⁾ Džiovintos ankštinės daržovės yra dirviniai žirniai, paprastosios pupos, lubinai ir kiti baltyminiai kultūriniai augalai.

		<i>Augaliniai baltymai (mln. tonų)</i>		<i>Procentinė dalis</i>	
Stambieji pašarai		30,6		45,5 %	
Grūdai		29,4		43,7 %	
Aliejiniai kultūriniai augalai (išskyrus soją)		5,0		7,5 %	
Baltyminiai kultūriniai augalai	Džiovintos ankštinės daržovės	2,2	1,3	3,3 %	1,9 %
	Soja		0,9		1,4 %
Iš viso		67,2		100 %	

1 diagrama. ES augalinių baltymų gamyba 2025–2026 prekybos metais

□ Šaltinis: Žemės ūkio ir kaimo plėtros GD. Balansai

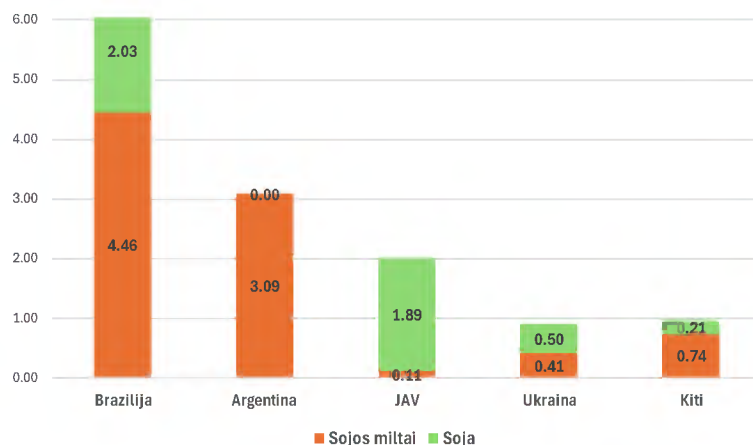
Pažymėtina, kad perėjimas prie baltyminių kultūrinių augalų, kuriuose yra daugiau baltymų nei kituose lauko kultūriniuose augaluose, turėtų tik nedidelį poveikį bendram žalių augalinių baltymų balansui, nes jų derlius yra palyginti mažesnis. Tačiau padidinus baltyminių kultūrinių augalų dalį sėjomainoje būtų galima sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekį, nes sumažėtų trąšų, dėl kurių gamybos ir naudojimo susidaro ŠESD, poreikis.

ES padidėjusi baltyminių kultūrinių augalų gamyba daugiausia siejama su pagal BŽŪP teikiama parama ir ES žemės ūkio **mokslinių tyrimų ir inovacijų** programomis, kaip nurodyta 2018 m. Komisijos ataskaitoje ⁽¹²⁾. Kaip pabrėžiama trąšų veiksmų plane, baltyminių kultūrinių augalų savybė kaupti azotą ⁽¹³⁾ padeda sumažinti trąšų poreikį, o tai yra vienas pagrindinių veiksmų, padedančių didinti gamybą, visų pirma atsižvelgiant į didėjančius kaštus ir įtampą trąšų tiekimo grandinėse.

⁽¹²⁾ Europos Komisija, *Ataskaita dėl augalinių baltymų gamybos plėtros Europos Sąjungoje (COM(2018) 757 final)*.

⁽¹³⁾ Šioje ataskaitoje baltyminiai kultūriniai augalai reiškia ankštinius augalus (įskaitant soją). Atkreipkite dėmesį į tai, kad soja kartais laikoma aliejiniu kultūriniu augalu, bet ne šioje ataskaitoje.

Daugiausia sojos į ES importuojama iš Šiaurės ir Pietų Amerikos; potencialą turi Ukrainos soja

2 diagrama. 2024–2025 prekybos metais importuotų sojų baltymų kilmė (mln. tonų žalių baltymų)

□ Šaltinis: Žemės ūkio ir kaimo plėtros GD, 2024–2025 m.

ES importuoja daug baltymų turinčius augalus, daugiausia sojos ir sojos rupinių pavidalu. 2024–2025 m. sojos importas sudarė apie 13,4 mln. tonų visų baltymų, pagamintų maždaug 13 mln. hektarų ES nepriklausančiose šalyse, visų pirma JAV ir Brazilijoje, taip pat Argentinoje sojos miltams gaminti.

ES kaimynystės šalys suteikia apčiuopiamų galimybių įvairinti tradicinę ES priklausomybę nuo pagrindinių sojos eksportuotojų. Ukrainoje pagaminama 13,5 mln. tonų augalinių baltymų, iš kurių 60 proc. eksportuojama. Tai reiškia, kad Ukraina galėtų atlikti svarbesnį vaidmenį tiekiant į ES importuojamus augalinius baltymus. Dėl to po numatomo stojimo ES prekybos deficitas galėtų sumažėti nuo 13,9 mln. tonų iki 4,7 mln. tonų, o ES savarankiškumas augalinių baltymų srityje galėtų padidėti nuo 76 proc. iki 86 proc. Be to, nepaisant Rusijos agresijos karo sukeltų sutrikimų, Ukraina sustiprino savo, kaip strateginės ES partnerės, vaidmenį, 2024–2025 m. padvigubindama savo sojos gamybos pajėgumus, palyginti su 2021–2022 m. Importo iš Vakarų Balkanų potencialas yra mažesnis, atsižvelgiant į tai, kad kai kurie tradiciniai šių šalių gamintojai nustojo eksportuoti soją ir tapo priklausomi nuo importo, nes vidaus vartojimas augo, o derlių būta mažesnių.

2. Baltymų paklausa ES

Baltymų paklausą Europoje lemia gyvulininkystės sektoriaus pašarų poreikiai, vartotojų pageidavimai dėl maisto ir naudojimo būdai, susiję su naujais žiediško ir bioenergijos poreikiais.

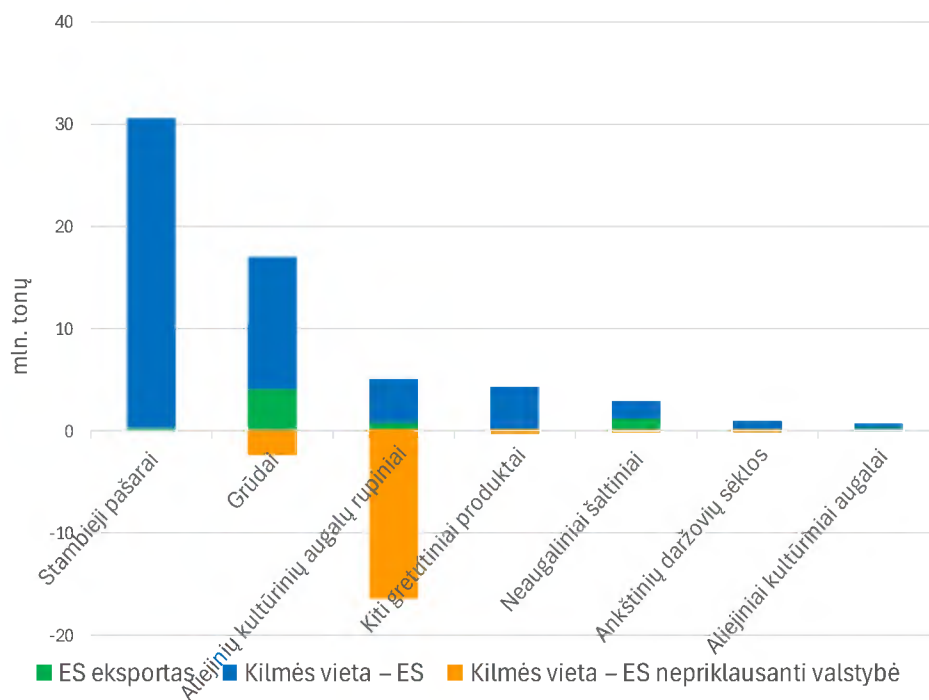
Pašarai

Gyvuliai kartu su pašarams auginamais lauko kultūriniais augalais sudaro daugiau kaip pusę visos žemės ūkio produkcijos (59 proc. 2024 m. ⁽¹⁴⁾). 2025 m. eksporto vertė siekė 55 mlrd. EUR, todėl susidarė 39 mlrd. EUR prekybos perteklius. Gyvulininkystės sektorius taip pat yra **didžiausias augalinių baltymų naudotojas ES**.

⁽¹⁴⁾ Tai atitinka pirmines pajamas, gautas tiek iš gyvūninės produkcijos (45 proc.), tiek iš pašarams naudojamos lauko kultūrinių augalų produkcijos (14 proc.).

ES gyvulininkystės sektoriuje kasmet pašarams sunaudojama **74 mln. tonų baltymų** ⁽¹⁵⁾. Apie 26 proc. yra importuojama, tačiau atsižvelgiant į tai, kad ES taip pat eksportuoja 9 proc. baltymų lauko kultūrinių augalų produktų arba gretutinių produktų pavidalu, **grynoji priklausomybė nuo baltymų importo** yra 15 proc. visų naudojamų pašarų (arba apie 13 mln. tonų baltymų).

Šiame suvestiniame skaičiuje neatsispindi skirtumai pagal pašarų rūšį (3 diagrama.). Faktiškai ES iš esmės savarankiškai apsirūpina pašarais, kuriuose mažai baltymų, tačiau labai priklauso nuo **labai baltymingų pašarų (aliejinių kultūrinių augalų ir baltyminių kultūrinių augalų)**, importo: **74 proc.** ES naudojamų pašarų yra importuojami. Tai daugiausia sojos baltymai, iš kurių 94 proc. yra importuojami.

3 diagrama. ES gyvuliams šerti naudojamų baltymų kilmė ir tų produktų eksportas (mln. tonų žalių baltymų)

□ Šaltinis: Žemės ūkio ir kaimo plėtros GD, ES pašarų baltymų balansas, 2024–2025 m.

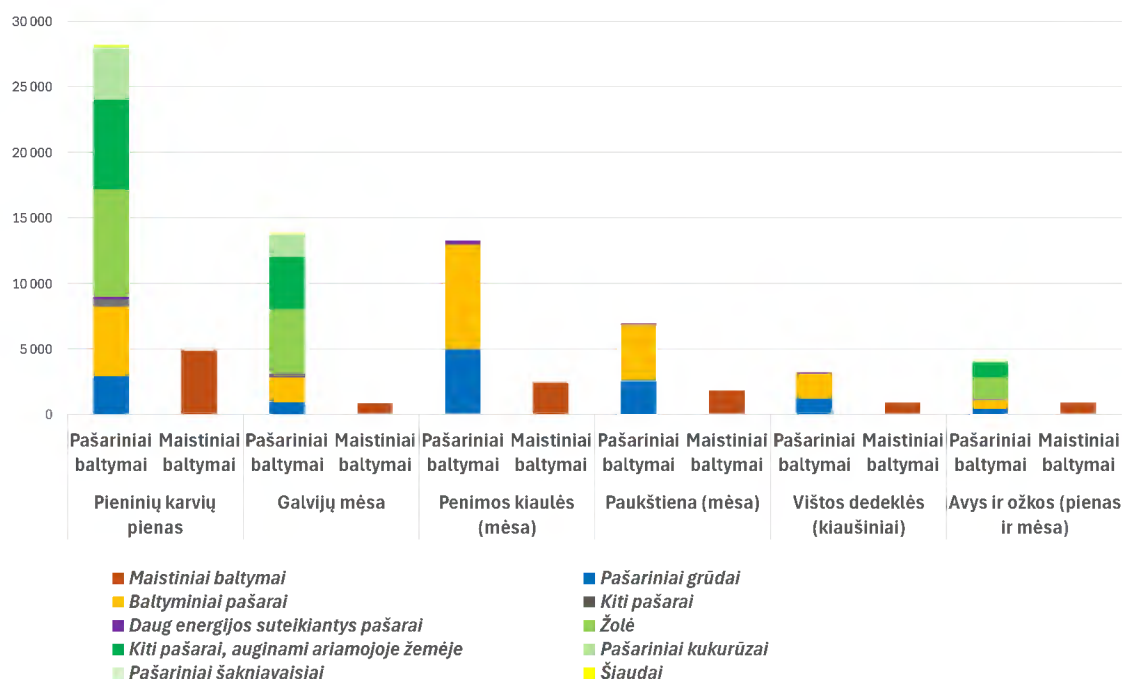
Labai baltymingi augaliniai pašarai ⁽¹⁶⁾ sudaro didelę visų pašarų dalį ir juose yra 31 proc. visų ES pašarams suvartojamų baltymų (arba 23,0 mln. tonų baltymų) ⁽¹⁷⁾. Jie atlieka labai svarbų vaidmenį keliose gyvulininkystės sistemose, padėdami optimizuoti gyvulininkystės našumą. Pakeisti juos mažiau baltymų turinčiomis alternatyvomis, kurios yra lengviau prieinamos ES, būtų labai sudėtinga, visų pirma kalbant apie ES auginti reikalingą plotą. Be to, tam reikėtų atidžiai įvertinti pajėgumą pakeisti pašarines žaliavas, kartu tenkinant gyvūnų mitybos poreikius ir atsižvelgiant į gyvulių rūšį (4 diagrama.). **Kiaulininkystės ir paukštininkystės** sektoriai yra didžiausi daug baltymų turinčių rupinių naudotojai (66 proc. ES suvartojamų kombinuotųjų pašarų ⁽¹⁸⁾), o **pieno ir jautienos** sektoriai jų naudoja mažiau (28 proc.).

⁽¹⁵⁾ Pagrindiniai pašarinių baltymų šaltiniai yra stambieji pašarai (41 proc.), grūdai (21 proc.), sojos rupiniai (19 proc.) ir kitų aliejinių kultūrinių augalų miltai (9 proc.), o likę 10 proc. yra įvairūs kiti šaltiniai.

⁽¹⁶⁾ Labai baltymingų pašarų, pvz., daugumos rūšių aliejinių kultūrinių augalų miltų, sudėtyje yra daugiau kaip 30 proc. baltymų.

⁽¹⁷⁾ Kita vertus, 94 proc. ES naudojamų pašarų, kuriuose yra mažas ir vidutinis baltymų kiekis, kilmės vieta yra ES, ir ES yra aiški grynoji šios rūšies produkcijos eksportuotoja.

⁽¹⁸⁾ Kombinuotieji pašarai – tai pašarai, pagaminti sumaišius bent dvi pašarines žaliavas su priedais arba be jų.

4 diagrama. Pašarinių baltymų naudojimas pagal ES gyvulių rūšį ir su tuo susijusi maistinių baltymų gamyba pagal ES gyvulių rūšį 2022 m. (tūkst. tonų žalių baltymų)

□ Šaltinis: CAPRI modelio duomenų bazė

Priklausomybė nuo importuojamų baltyminių pašarų labai priklauso nuo **gyvulių rūšies ir gamybos sistemos**. Intensyvesnėse sistemose daugiausia baltymų gaunama iš kombinuotųjų pašarų – 25,8 mln. tonų pašarinių baltymų per metus. Kombinuotųjų pašarų produktuose yra 35 proc. visų ES gyvulių suvartojamų baltymų. Ekstensyvesnės atrajotojų sistemos, kurios priklauso nuo pievų ir vietoje pagamintų pašarų bei žaliųjų pašarų, yra mažiau priklausomos nuo importo nei intensyvios sistemos. Tam tikros gamybos sistemos, pavyzdžiui, agroekologinės, ekologiškos, žolinių pašarų, mišriomis augalininkystės ir gyvulininkystės sistemos, taip pat geografinės nuorodos arba sistemos, kurioms taikomi privatūs standartai, aktyviai skatina naudoti vietos pašarus, mažina priklausomybę nuo importuojamų pašarų ir gamybą susieja su teritorija.

ES lygmeniu **ūkiuose pagamintų pašarų dalis vidutiniškai yra nedidelė**: 2023 m. apie 21 proc. visų pašarų. Daugiausia atrajotojų ūkiuose, kuriuose taip pat auginami kultūriniai augalai (2023 m. – 42 proc.), o mažiausiai – specializuotuose naminių paukščių ar kiaulių ūkiuose (7 proc.).

Skirtingos įvairaus priklausomybės laipsnio šėrimo sistemos

ES gyvulininkystės sektoriui būdingos **įvairios šėrimo strategijos**. Intensyvios gyvulininkystės srityje šėrimą galima optimizuoti tiksliau šėrimu, pridėdant sintetinių aminorūgščių, papildančių mažai baltymų turinčius pašarus, fermentų ar pašarų priedų, mažinančių išmetamą metano kiekį. Tačiau pašarų priedus (pvz., vitaminus ir aminorūgštis) ES importuoja dideliais kiekiais, visų pirma iš Kinijos, kuri užima itin dominuojančią padėtį pasaulinėje šių medžiagų rinkoje, o kai kurių iš jų atveju net beveik monopolinę padėtį. Todėl, kaip nagrinėjama toliau šiame dokumente, ES pašarų, gyvulininkystės ir akvakultūros sektorių galimybės įvairinti tiekimo šaltinius yra labai ribotos. O ekstensyvosios gyvulininkystės sistemos, visų pirma žolė šeriami atrajotojai ir ekologiinė gamyba, yra gerokai mažiau priklausomos nuo importuojamų pašarų ir kartu naudingos aplinkai.

Galiausiai reikėtų pabrėžti, kad ES yra viena iš **veiksmingiausių gyvūninių baltymų gamintojų pasaulyje pagal išmetamą ŠESD kiekį** produkcijos vienetui ⁽¹⁹⁾. Atskirai sumažinus ES gyvūninių produktų gamybą, ES vartojami gyvūniniai produktai iš esmės būtų pakeisti importuotais ir dėl to būtų išmetama daugiau anglies dioksido, padidėtų ES gyvūninių produktų vartojimo ŠESD pėdsakas ir būtų nepagrįstai sutrikdyta ES gyvūninių produktų vertės grandinė.

Žiediškumas kaip vienas pagrindinių principų

Apskritai augaliniai baltymai iš įvairių maistinių ir nemaistinių šaltinių atlieka svarbų vaidmenį žiedinėje bioekonomikoje, be kita ko, kai gyvuliai paverčia juos maistu ir mėšlu. Nors keletas pašarams naudojamų kultūrinių augalų taip pat perdirbami ne pašarinėms pramonės reikmėms, energijai gaminti arba maistui, dėl jų vis tiek gali susidaryti labai baltymingų šalutinių produktų, skirtų pašarams ar maistui. Pavyzdžiui, aliejinių kultūrinių augalų aliejus arba grūdų krakmolai gali būti atskirtas žmonių, pramonės ar energetikos reikmėms, o likę gretutiniai produktai, kurių sudėtyje yra daug baltymų, gali būti naudojami gyvūnų pašarams ar maistui. **Šie perdirbtų kultūrinių augalų gretutiniai produktai yra vienas pagrindinių ES gyvulių baltymų šaltinių.** Jie sudaro apie 34 proc. visų gyvulių suvartojamų baltymų, o tai rodo, kad maisto, pašarų, energijos ir pramonės vertės grandinės yra glaudžiai susijusios.

Bioenergijos politika daro tiesioginį poveikį pašarams skirtų baltymų, kaip gretutinio produkto, prieinamumui ir ES baltyminių kultūrinių augalų pelningumui. ES energijos gamybos gretutiniai produktai ⁽²⁰⁾ sudaro 47,2 proc. visų aliejinių kultūrinių augalų rupinių ir 6,3 proc. visų ES naudojamų pašarų. Maisto ir gėrimų pramonės gretutiniai produktai sudaro 6 proc. ES gyvulių suvartojamų baltymų, nors dėl techninių ir reguliavimo apribojimų, susijusių su pašarų sauga, buvę maisto produktai sudaro tik 0,7 proc. Saugų baltyminių gretutinių produktų, gautų perdirbant maistą, naudojimą pašarams būtų galima išplėsti, nes tai padeda mažinti iššvaistomo maisto kiekį.

Įvairūs baltymų veiksmingumo rodikliai pagal gyvulių rūšį

Gyvulininkystės produkcijos baltymų veiksmingumą galima įvertinti pagal pašarinių baltymų perskaičiavimo į gyvūninius baltymus koeficientą. Naminių paukščių kiaušinių sektoriuje baltymų konversijos veiksmingumas yra didžiausias: 1 kg gyvūninių baltymų pagaminti reikia 3,6 kg pašarinių baltymų, kauliukų sektoriuje – 1 kg gyvūninių baltymų pagaminti reikia 5,5 kg pašarinių baltymų, o pieninių karvių pieno sektoriuje – 1 kg gyvūninių baltymų pagaminti reikia 5,8 kg pašarinių baltymų. Mėsinių galvijų sektoriuje 1 kg gyvūninių baltymų pagaminti sunaudojama 15,9 kg pašarinių baltymų. Didėjantis santykinis paukštienos vartojimas, atsižvelgiant į kitos mėsos vartojimo mažėjimą, galėtų tam tikru mastu padėti sumažinti ES priklausomybę nuo importuojamų pašarų, nes pagerėtų bendras pašarų baltymų veiksmingumas.

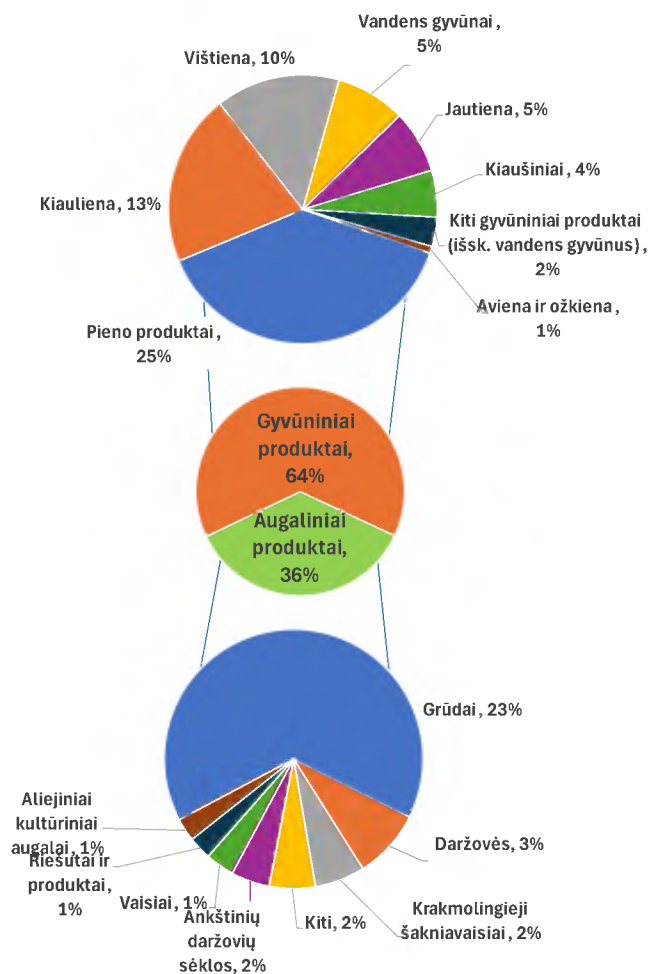
Maistas

ES 64 proc. žmonių suvartojamų baltymų yra gyvūninės kilmės (4 diagrama). JAV ši dalis padidėjo iki 67 proc., o Kinijoje augaliniai baltymai sudaro 59 proc. žmonių suvartojamų baltymų. Pastarojo dešimtmečio vartojimo tendencijos rodo, kad gyvūninių baltymų, priešingai nei augalinių baltymų, dalis europiečių mityboje padidėjo ⁽²¹⁾.

⁽¹⁹⁾ FAO pasaulinis gyvulių poveikio aplinkai vertinimo modelis (GLEAM) foodandagricultureorganization.shinyapps.io/GLEAMV3_Public/.

⁽²⁰⁾ T. y. aliejinių kultūrinių augalų rupiniai, gauti iš ES susmulkintų sojos, rapsų ir saulėgrąžų sėklų, skirtų energijos tikslais naudojamų aliejų gamybai.

⁽²¹⁾ 2010–2023 m. vidutiniškai suvartojamas gyvūninių baltymų kiekis ES vienam asmeniui padidėjo 6 proc., o vidutiniškai suvartojamas augalinių baltymų kiekis sumažėjo 4 proc. (FAO, Maisto balansai).

5 diagrama. Baltymų dalis ES mityboje pagal produktus

□ Šaltinis: FAO. Maisto balansai, 2023 m.

Veiksniai, turintys įtakos dabartiniams vartojimo modeliams, yra šie: i) kultūros tradicijos ir įpročiai; ii) pajamos; iii) patogumas, reklama ir rinkodara; iv) augantis susidomėjimas baltymais praturtintais maisto produktais; v) tiekimo grandinių organizavimas ir vi) santykinės augalinių ir gyvūninių produktų kainos. Tikėtina, kad europiečių mityboje pieno produktų baltymų santykinai padaugės labiausiai, nes mėsos (išskyrus paukštieną) suvartojama mažiau. Pagrindiniai augalinių baltymų šaltiniai yra grūdai (23 proc. žmogaus suvartojamų baltymų) ir vaisiai bei daržovės (4 proc.). Nors ankštiniai augalai sudaro tik 2 proc. suvartojamų baltymų, jie laikomi svarbia įvairios ir tvoros mitybos dalimi, o kelios valstybės narės rekomenduoja vartoti daugiau ankštinių augalų ⁽²²⁾.

Daug produktų apimanti įvairi mityba labai padeda palaikyti sveiką mitybą. Įvairi mityba, kurios dalis yra gyvulių, auginamų naudojant vietos sąlygoms pritaikytus pašarų išteklius, mėsa, taip pat augalinių baltymų iš vaisių, daržovių ir ankštinių daržovių sėklų vartojimas, galėtų atlikti svarbų vaidmenį pereinant prie atsparesnės ir tvaresnės maisto sistemos ir kartu remdama gyvybingas vertės grandines ES. Mityba, kurioje didelę dalį sudaro augalinės kilmės maisto produktai, ne tik užtikrina tinkamą mitybą ir sudaro sąlygas išlaikyti gerą sveikatą, bet ir padeda siekti aplinkos bei klimato tikslų.

⁽²²⁾ European Commission, *Legumes and Pulses - Knowledge for policy*, 18 December 2025; European Commission, *Food-Based Dietary Guidelines recommendations for legumes - Knowledge for policy*, 7 November 2025.

3. Augaliniai ir alternatyvūs baltymų šaltiniai

Baltyminių produktų srityje klesti inovacijos. ES yra suinteresuota būti pasauline lydere ir skatinti inovacijas, kuriomis remiamos konkurencingos, tvarios ir atsparios maisto sistemos. Be to, baltymų gamyba turi atitikti ES taisykles, kuriomis siekiama apsaugoti sveikatą, klimatą ir aplinką. Inovacijos turi būti atsakingos, reikia tinkamai įvertinti jų tvarumą, taip pat socialinius, mitybos ir visuomeninius aspektus. Europos Komisijos gyvybės mokslų strategijoje pripažįstama, kad Europos žemės ūkio ir maisto sektoriai yra inovacijų židiniai, kuriame kuriami nauji produktai ir vertės grandinės, apimančios saugą, tvarumą ir socialinę atsakomybę ⁽²³⁾.

Šiuo metu **rinkoje yra įvairių augalinių ir alternatyvių baltymų šaltinių ir inovacijų, skirtų tiek maistui, tiek pašarams**. Kai kurie iš šių produktų, pavyzdžiui, augaliniai baltyminiai maisto produktai ir gėrimai arba produktai, kurių sudėtyje yra fermentacijos būdu ar iš dumblių gautų baltymų, yra gerai įsitvirtinę ir priimtini Europoje. Dumbliai taip pat naudojami pašarams ir turi perspektyvių rinkos galimybių. Kai kurie alternatyvūs baltymų šaltiniai, pvz., vabzdžiai, šiuo metu daugiausia pripažįstami kaip pašarai, nors jų yra maisto rinkoje.

Kitoms pašarų alternatyvoms, pavyzdžiui, **tiksliosios ir biomasės fermentacijos produktams arba iš augalų ekstrahuotiems baltymams**, gali būti taikomos specialios pateikimo rinkai taisyklės. Kai kurios iš šių alternatyvų gali padėti sukurti naujus žiedinius verslo modelius ūkininkams ir pašarų pramonei. Žvelgiant plačiau, fermentacija grindžiamos technologijos yra papildomas baltymų gamybos būdas, galintis turėti įtakos visoms žemės ūkio vertės grandinėms. Jos gali atverti naujų galimybių tam tikroms žaliavoms, žemės ūkio šalutiniams srautams ir su pašarais susijusioms žaliavoms ir kartu padėti įvairinti baltymų šaltinius. Numatoma, kad vidutinės trukmės laikotarpiu jų poveikis tradicinei žemės ūkio gamybai išliks nedidelis, nors ilginiui poveikis gali būti didesnis. Nauda ūkininkams ir kaimo vietovėms priklausys nuo to, kaip organizuojamos vertės grandinės, nes tikimasi, kad fermentacija grindžiamos technologijos bus taikomos kartu su esamomis žemės ūkio sistemomis ir praktika. Komisija baigia tyrimą, kuriame nagrinėjami kai kurie iš šių klausimų ⁽²⁴⁾. Minėtieji pašarams skirtų baltymų šaltiniai yra inovacijų sritis ir prisideda prie šios pasauliniu mastu besivystančios rinkos.

Novatoriški fermentacijos procesai plėtojami ir jų mastas didinamas kitose jurisdikcijose, o tai neša ekonominę naudą ir suteikia naujus pajamų srautus ūkininkams už ES ribų. Panašią naudą galėtų gauti ES ūkininkai, jei atsirastų tiesioginė žemės ūkio žaliavų paklausa ir būtų modernizuoti žemės ūkio šalutiniai srautai. Būsimo antruoju biotechnologijų aktu bus siekiama stiprinti ES pramonės konkurencingumą pramoninių biotechnologijų ir biogamybos, be kita ko, grindžiamos pažangia fermentacija, srityse.

Kalbant apie maistą, **tikimasi, kad augaliniai baltyminiai maisto produktai ir gėrimai turės didžiausią rinkos potencialą**, nes, palyginti su kitais alternatyviais baltymais, reglamentavimo sistema stabili, o vartotojai palankūs. Šiais alternatyviais augaliniais produktais dažnai siekiama atkartoti tradicinių gyvūninių produktų skonį, tekstūrą ir maistines savybes ⁽²⁵⁾, nors kai kurie iš jų yra labiau perdirbti. Europos rinkoje kartu egzistuoja abiejų rūšių produktai. Siekiant padidinti skaidrumą ir sudaryti sąlygas vartotojams priimti informacija pagrįstus sprendimus taikomos BRO reglamente ⁽²⁶⁾

⁽²³⁾ Europos Komisija, „Gyvybės mokslams rinkis Europą. Strategija, kuria siekiama, kad iki 2030 m. ES taptų patraukliausia pasaulyje vieta gyvybės mokslams“, COM(2025) 525 final.

⁽²⁴⁾ European Commission, *Study on biomass and precision fermentation*, bus baigtas 2026 m. antrą semestrą.

⁽²⁵⁾ FAO, *The Plants That Feed the World: baseline data and metrics to inform strategies for the conservation and use of plant genetic resources for food and agriculture*, 2023.

⁽²⁶⁾ 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1308/2013, kuriuo nustatomas bendras žemės ūkio produktų rinkų organizavimas, (OL L 347, 2013 12 20, p. 671).

nustatytos specialios pieno produktų terminų vartojimo taisyklės, ateityje bus taikomi su mėsa susiję terminai ⁽²⁷⁾).

Tiek dėl **augalinių baltyminių produktų**, tiek dėl **alternatyvių baltyminių produktų** susiduriama su keliomis bendromis problemomis, kurias reikės išspręsti, kad juos būtų galima plačiau taikyti ir integruoti į ES mitybą. Nors egzistuoja ES naujų maisto produktų reglamentavimo sistema ⁽²⁸⁾, tokiose srityse kaip maisto technologijos visuomenės supratimas ir pritarimas yra ypač svarbūs, nes inovacijos gali kirstis su sveikatos, kultūros, etiniais, tradicijų, socialiniais, ekonominiais ir tvarumo argumentais, todėl šiuo klausimu reikalingas intensyvesnis įtraukus dialogas ir geresnės žinios. Be to, papildomų kliūčių gali kelti šių produktų prieinamumas, skonis, patogumas, mitybos aspektai ir ženklavimas. Svarbu nuodugniai įvertinti alternatyvių baltyminių produktų **tvarumą** ir saugą, kaip yra tradicinių maisto produktų atveju. Pavyzdžiui, kelių rūšių alternatyvių baltymų gamybos procesams reikia daug energijos, o kai kuriais atvejais jiems reikia daugiau energijos nei įprastiniams baltymams, kuriuos jie galėtų pakeisti ⁽²⁹⁾. Galiausiai baltymų įvairinimą reikėtų tęsti kartu išsaugant Europos gyvulininkystės sektoriaus **konkurencingumą ir ilgalaikį gyvybingumą**.

Ekonominiu ir socialiniu požiūriu didesnis augalinių baltyminių produktų pardavimas atveria galimybių ūkininkams ir kaimo bendruomenėms. **Gamybos paskirties keitimas ir įvairūs žemės ūkio šalutiniai srautai bei gretutiniai produktai**, skirti naudoti augaliniuose maisto produktuose, ir alternatyvi baltymų gamyba pašarams galėtų duoti naujų pajamų ūkininkams. Įvairinant baltymų pasiūlą atsiranda galimybių kurti naujas tiek pašarų, tiek maisto vertės grandines.

4. Atsparios ir tvarios baltymų sistemos kūrimas ES

Nepaisant kelių iki šiol priimtų politikos iniciatyvų, kuriomis siekiama skatinti vystymąsi, **vis dar yra didelių kliūčių tvariai augalinių baltymų gamybai plėsti**. Per plataus masto konsultacijas su suinteresuotaisiais subjektais nustatyti keli apribojimai, be kita ko: mažesnis baltyminių kultūrinių augalų pelningumas, visų pirma susijęs su specialių žinių, įgūdžių ir išteklių prieinamumu; nepakankamai išvystyta vertės grandinė; infrastruktūros poreikiai, pvz., saugojimas ir apdorojimas; investicijų trūkumas ir glaudesnio suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimo poreikis siekiant sumažinti pertvarkos sprendimų riziką.

Siekiant paspartinti grandinės plėtrą, reikia imtis veiksmų įvairiais valdymo lygmenimis ir įvairiems suinteresuotiesiems subjektams. **Sėkmė priklausys nuo gebėjimo taikyti integruotą požiūrį ir sukurti tinkamas paskatas baltyminių kultūrinių augalų pasiūlos ir paklausos plėtrai**.

Būsimos ES baltymų sistemos elementai, kurie savo ruožtu parodys ūkininkams žiediško ir klimato politikos veiksmų ekonominę perspektyvumą:

- atviro **strateginio savarankiškumo** didinimas plečiant **tvarų ES baltymų tiekimą**;
- platesnės ES baltymų sistemos **atsparumo, konkurencingumo ir parengties** didinimas;
- ES baltymų vertės grandinių stiprinimas didinant **rinkos patrauklumą, skatinant paklausą** ir vietos sprendimus.

⁽²⁷⁾ Europos Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl ūkininkų padėties maisto tiekimo grandinėje stiprinimo (COM(2024)577 final). Teisėkūros institucijos šiuo metu svarsto galimybę pridurti terminų, kurie turi būti vartojami tik mėsos produktams apibūdinti, sąrašą.

⁽²⁸⁾ 2015 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2015/2283 dėl naujų maisto produktų, iš dalies keičiantis Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 1169/2011 ir panaikinantis Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 258/97 ir Komisijos reglamentą (EB) Nr. 1852/2001.

⁽²⁹⁾ European Parliament: European Parliamentary Research Service, [Alternative protein sources for food and feed Service](#), April 2024.

4.1. Politikos koordinavimo stiprinimas

Nuosekli pertvarka priklauso nuo didesnio BŽŪP ir ES konkurencingumo, mokslinių tyrimų ir inovacijų, energetikos, sanglaudos, aplinkos, klimato, sveikatos, viešųjų pirkimų ir prekybos politikos tarpusavio nuoseklumo, o kartu užtikrina, kad viešoji politika ir privačios iniciatyvos veiks kartu visoje žemės ūkio maisto produktų grandinėje nuo gamybos iki vartojimo.

Keletas veiksmų jau vykdomi, tačiau juos gali reikėti paspartinti ir integruoti. Visų pirma, didindama savo užmojus aplinkos ir klimato srityse, ES turėtų dėti daugiau pastangų paskatinti prekybos partnerius labiau suderinti gamybos standartus. Baltymų sektoriaus plėtra turi didelį potencialą siekiant ES aplinkos ir žiediško tikslų.

Kita daugiametė finansinė programa (DFP) suteikia galimybių skatinti ES baltyminių kultūrinių augalų sektorių per **integruotą planavimą**, mažinti priklausomybę nuo importuojamų baltymų ir stiprinti ES atvirą strateginį savarankiškumą. Tam reikia plėtoti vertės grandinės projektus, kurie gali jungti paramą baltyminių kultūrinių augalų auginimui pagal BŽŪP, geresnę teritorinę integraciją ir infrastruktūros bei perdirbimo įrenginių plėtrą pagal nacionalinės ir regioninės partnerystės planus (NRPP) ⁽³⁰⁾ ir galiausiai didinti investicijas į mokslinius tyrimus ir inovacijas pagal bendrąją mokslinių tyrimų programą „Europos horizontas“ ir Europos konkurencingumo fondą (EKF) ⁽³¹⁾. Kartu su **rizikos valdymo priemonėmis**, kurias Komisija rengia, be kita ko, bendradarbiaudama su EIB, tai suteikia beprecedenčių galimybių ES baltyminių kultūrinių augalų sektoriui.

Kelios valstybės narės jau įgyvendina iniciatyvas, kuriomis siekiama skatinti tvaresnę ir atsparesnę baltymų sistemą. Šios pastangos daugiausia orientuotos į vietos baltymų gamybos ir naudojimo didinimą, mitybos įvairinimą, alternatyvių baltymų kūrimą ir vertės grandinių stiprinimą. Danijos augalinių maisto produktų veiksmų planas ⁽³²⁾ yra pavyzdys, kaip valstybės narės gali sutelkti įvairių valdymo lygmenų priemones augalinių maisto produktų vertės grandinei remti.

Siekiant sumažinti priklausomybę nuo importuojamų augalinių baltymų, valstybėms narėms rekomenduojama imtis prie jų poreikių pritaikytų veiksmų, išsamiau aprašytų tolesniuose skirsniuose:

- skatinti baltymingų augalų integravimą į sėjomainą ir įvairinimą, atsižvelgiant į jų naudą aplinkai ir klimatui;
- teikti susietąją pajamų paramą baltyminių kultūrinių augalų auginimui, padedant sektoriui didinti savo konkurencingumą;
- kompensuoti didesnę riziką ir gamybos sąnaudas ūkininkams, kurie pradeda auginti baltyminius kultūrinius augalus;
- įtraukti baltymų įvairinimą į savo kartų kaitos strategijas ir jaunojo ūkininko startinio paketo priemones;
- remti investicijas į baltyminių kultūrinių augalų auginimą, inovacijas, rinkodarą, sandėliavimą ir rizikos valdymą;
- sudaryti palankesnes sąlygas kolektyviniams veiksams, tokiems kaip pardavimo skatinimo priemonės, bendras pateikimas rinkai ir platesnis ūkininkų ir kitų suinteresuotųjų subjektų sutarčių naudojimas baltyminių kultūrinių augalų vertės grandinėje;
- stiprinti baltyminių kultūrinių augalų vertės grandinės galutinės grandies segmentus investuojant į infrastruktūrą, sandėliavimo ir perdirbimo pajėgumus;

⁽³⁰⁾ Nacionalinės ir regioninės partnerystės planai yra nauja, kitai DFP Komisijos pasiūlyta planavimo priemonė.

⁽³¹⁾ Europos Komisija, *Europos konkurencingumo fondas. Informacijos suvestinė*, 2026 m. birželio 22 d.

⁽³²⁾ Danijos maisto, žemės ūkio ir žuvininkystės ministerija, *Danijos veiksmų planas dėl augalinės kilmės maisto produktų*, 2023 m. spalio mėn.

- padėti sunkumų patiriantiems ūkininkams, kurie augina baltyminius kultūrinius augalus, žolę ir kitus žolinius pašarus;
- stiprinti pievų vaidmenį;
- skatinti gyvulių augintojus prireikus pereiti prie ekstensyvinimo;
- skatinti ūkininkus derinti augalininkystės produkciją ir gyvulininkystę;
- stebėti ir skatinti vietinių pašarų naudojimą ūkių arba vietos lygmeniu, siekiant, kad daugiau poreikių ūkiai patenkintų savo jėgomis ir mažėtų priklausomybė nuo importuojamų labai baltymingų pašarų;
- remti įvairią mitybą, kad stiprėtų sistemos atsparumas;
- parengti mokesčių politiką, kuri padėtų pereiti prie atsparios maisto sistemos;
- parengti suderintų pašarų ir maisto baltymų balansų gaires.

Vyks **specialūs dialogai dėl baltymų su valstybėmis narėmis**, kaip forumas dalytis apie geriausios praktikos pavyzdžius ir stebėti baltymų plano įgyvendinimą. Dar vieną galimybę keistis nuomonėmis ir nustatyti darbotvarkę suteiks **kasmetiniai dialogai maisto klausimais**, suburiantys vartotojus, gamintojus, pramonės atstovus, mažmenininkus, valdžios institucijas ir pilietinę visuomenę.

4.2. Tvarios ES baltymų pasiūlos plėtra

Kad ES galėtų padidinti savo strateginį savarankiškumą, reikia:

- skatinti auginti baltyminius kultūrinius augalus;
- parengti paramos priemonių rinkinį ūkininkams;
- stiprinti vertės grandines ir regioninę plėtrą;
- gerinti tvarų pievų naudojimą ir gyvulių integravimą;
- sudaryti sąlygas ūkininkams naudotis anglies dioksido paskatomis ir gamtos kreditais.

• Skatinti ūkininkus diegti diversifikuotas auginimo sistemas, kurioms reikia mažiau trąšų

Baltymų įvairinimui užtikrinti reikalingos tinkamos paskatos, parama investicijoms ir rizikos valdymo priemonės. Būtent valstybės narės, vadovaudamosi nurodytomis rekomendacijomis, turi parengti savus baltymų įvairinimo planus ir strategijas ir, atsižvelgdamos į struktūrinius suvaržymus Europoje, spręsti su neišvengiamais kompromisais susijusius klausimus. Priimant šiuos sprendimus dėl politikos reikės atsižvelgti į keletą aspektų, įskaitant kultūrinių augalų rūšis, jų tinkamumą agroklimatinėms sąlygoms šalyje, baltymų kiekį jose, dvejopą paskirtį (maistui ir pašarams) ir galimybes integruoti juos į sėjomainą. Tam tikri kultūriniai augalai, pavyzdžiui, soja ir ankštiniai augalai, turi didelį potencialą ir esama realių galimybių išplėsti jų auginimą. Be to, į sėjomainą įtraukti ankštiniai augalai (įskaitant kaip antsėliai) prisideda prie tvaraus ūkininkavimo praktikos, nes išsiskiria mažiau ŠESD, o dėl azoto fiksacijos didėja dirvožemio derlingumas, taigi mažėja trąšų poreikis.

Be sėjomainos ir įvairinimo reikalavimo pagal naują atsakingo ūkininkavimo tvarką, valstybės narės pagal pasiūlymą dėl BŽŪP po 2027 m. ⁽³³⁾ gali naudoti įvairias BŽŪP priemones. Tai apima susietąją pajamų paramą ir agrarinės aplinkosaugos ir klimato srities veiksmus, kuriais siekiama padidinti labai baltymingų kultūrinių augalų patrauklumą ūkių lygmeniu. Susietąją pajamų paramą, kurios didžiausią

⁽³³⁾ Europos Komisija, *Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos Sąjungos paramos bendrai žemės ūkio politikai įgyvendinimo 2028–2034 m. sąlygos (COM(2025) 560 final); Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1308/2013. (COM(2025) 553 final).*

finansavimo normą siūloma padidinti, gali būti remiamas baltyminių kultūrinių augalų auginimas, o agrarinės aplinkosaugos ir klimato srities veiksmai gali remti ankštinių augalų auginimą, mėšlo naudojimą ir antsėlių auginimą, kartu skatinant šią praktiką integruojančias ekologinio ūkininkavimo sistemas.

Komisijos pasiūlyme numatoma svarbi didelį potencialą turinti naujovė: pagal BŽŪP po 2027 m. siūlomos **pereinamojo laikotarpio išmokos**, kurias galima laikyti rizikos mažinimo priemonėmis. Jos padės ūkininkams padengti investicines ir prisitaikymo išlaidas, susijusias su baltyminių kultūrinių augalų įtraukimu į sėjomainą, įskaitant naujų mašinų, įrangos pritaikymo, mokymosi ir laikino gamybos ar darbo sąnaudų padidėjimo išlaidas, taip pat galimus nuostolius, susijusius su mažesniu pelningumu, palyginti su alternatyviais pasėliais.

Komisija nustatys **ES masto orientyrą, kuris sudarys sąlygas stebėti bendro ES strateginio savarankiškumo baltymų srityje didėjimą. Grūdų, aliejingųjų sėklų ir baltyminių kultūrinių augalų rinkos stebėjimo centras** dės daugiau pastangų palengvinti rinkos stebėseną ir padidinti baltymų sistemos skaidrumą.

BŽŪP rekomendacijomis valstybės narės bus raginamos į savo NRPP įtraukti priemones, kuriomis būtų skatinamas ankštinių augalų, taip pat rapsų ir saulėgrąžų auginimas, kartu su atitinkamomis rekomendacijomis, ir stebėti padarytą pažangą.

Nauja ūkininkų karta dėl savo verslumo dvasios, galimybių naudotis inovacijomis ir ilgesnio planavimo laikotarpio atlieka svarbų vaidmenį spartinant pertvarką. Kartų kaitos žemės ūkyje strategija remia jų vykdomą modernizavimą, įvairinimą ir inovacijas, o tai dera su baltyminių kultūrinių augalų sektoriaus plėtra ir prisideda prie žemės ūkio maisto produktų sistemos atsparumo, tvarumo ir konkurencingumo. Komisija rekomenduoja **valstybėms narėms integruoti baltymų įvairinimą į savo kartų kaitos strategijas ir startinio jaunojo ūkininko paketo priemones**, kad jauniesiems ūkininkams būtų suteikta pakankamai paskatų ir verslo galimybių.

Rizikos valdymo priemonių ir finansinių priemonių diegimas dar labiau padės ūkininkams į savo ūkininkavimo verslą įtraukti baltyminius kultūrinius augalus, kaip aptarta gyvulininkystės strategijoje.

- **Priemonių rinkinys, kuris ūkininkams sudaro sąlygas auginti tvarius, sveikus ir atsparius baltyminius kultūrinius augalus**

Žemės ūkio ir maisto sektoriaus vizijoje Komisija pabrėžė, kad ūkininkams reikia tinkamo priemonių rinkinio, kad jų gamyba galėtų būti tvari, ypač esant spaudimui dėl klimato kaitos ir su gyvūnų bei augalų sveikata susijusių ligų. Tai dar aktualiau baltyminių kultūrinių augalų atveju, norint, kad pagerėtų derlius, kokybė ir būtų auginamos prie klimato prisitaikiusios veislės. Nauji genomikos metodai turi didelį potencialą šalinti auginimo sunkumus ir suteikti rinkai labiau prie klimato kaitos pritaikytus sprendimus.

Todėl baltyminių kultūrinių augalų selekcijos programose daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama veislių, kurioms būdingas didesnis bei stabilesnis derlius, didesnė tolerancija su klimatu susijusiems sunkumams (pvz., sausroms ir ekstremaliems meteorologiniams reiškiniams) ir didesnis atsparumas kenkėjams bei ligoms, ir geresnė maistinė kokybė, kūrimui, kartu išsaugant genetinę įvairovę ⁽³⁴⁾.

Be tinkamų veislių prieinamumo, didelės kliūtys imtis baltyminių kultūrinių augalų auginimo ir toliau yra augalų sveikatai kylantys pavojai ir piktžolių naikinimas. Siekdama spręsti šią problemą, Komisija

⁽³⁴⁾ Nuolatinis žemės ūkio mokslinių tyrimų komitetas, *R&I for alternative protein sources towards strategic autonomy and sustainability in EU protein production („Moksliniai tyrimai ir inovacijos alternatyvių baltymų šaltinių srityje, siekiant strateginio savarankiškumo ir tvarumo ES baltymų gamybos srityje“)*, 2026 m. gegužės 6 d.

Maisto ir pašarų bendrajame rinkinyje⁽³⁵⁾ pasiūlė supaprastinti augalų apsaugos produktų reglamentavimo procedūras, paspartinti prieigą prie biologinės kontrolės pesticidų ir padidinti galiojimo pratęsimo procesų veiksmingumą. Komisija taip pat nukreipė investicijas į augalų apsaugą pagal programą „Europos horizontas“, jos ir toliau turi būti atliepas į esamas ir naujas ligas.

Remiant platesnio masto baltyminių kultūrinių augalų auginimą labai svarbu dalytis žiniomis. Kooperatyvai, ES BŽŪP tinklai ir pagal programą „Europos horizontas“ finansuojami teminiai ir patariamieji tinklai⁽³⁶⁾ atlieka svarbų vaidmenį vykdydami bendrus veiksmus. Ūkių konsultavimo paslaugos taip pat labai svarbios – jos padeda ūkininkams taikyti naują praktiką ir didina informuotumą.

Galimybė gauti šiuolaikinių ankštiniams augalams ir kitiems baltyminiams kultūriniais augalams pritaikytų mašinų yra labai svarbi siekiant tiksliai sėti ir nuimti derlių, nes tai padeda didinti derliaus patikimumą ir gerinti produktų kokybę. Svarbų vaidmenį atlieka BŽŪP parama investicijoms. Kadangi šie kultūriniai augalai dažnai auginami palyginti nedideliuose plotuose, kooperatyvai gali palengvinti galimybę gauti specializuotos įrangos, paskirstydami investicines išlaidas skirtingiems ūkininkams.

- **Stiprinti vertės grandines ir regioninius pajėgumus siekiant padidinti rinkos patrauklumą**

Geresnė vertės grandinės integracija ir paklausos formavimas yra pagrindiniai pokyčius skatinantys veiksniai.

Pasiūlymas dėl BŽŪP po 2027 m. stiprina vertės grandinę, nes numato specialų baltyminių kultūrinių augalų sektorių, įpareigoja pripažinti gamintojų ir tarpšakines organizacijas, taip sudarydamas palankesnes sąlygas kolektyviniams veiksmams, pavyzdžiui, skatinimo priemonėms ir bendram pateikimui rinkai, ir įpareigoja valstybes nares įgyvendinti sektorines baltyminių kultūrinių augalų intervencines priemones investicijoms, inovacijoms, rinkodarai, sandėliavimui ir rizikos valdymui remti.

Svarbu, kad kaina atspindėtų kokybę ir kad ūkininkams būtų sąžiningai atlyginama. Šiuo metu teisėkūros institucijų nagrinėjami bendro rinkų organizavimo pakeitimai⁽³⁷⁾, kuriais siekiama stiprinti pasitikėjimą visoje maisto ir pašarų grandinėje, sudarys palankesnes sąlygas ūkininkams ir kitiems baltyminių kultūrinių augalų vertės grandinės suinteresuotiesiems subjektams dažniau naudoti tarpusavio sutartis, kad būtų sumažinta perėjimo prie tų kultūrinių augalų rizika, pagerinant kainų nusipėjimą, užsitikrinant realizavimo kanalus ir sukonkretinant paklausą.

Be pajamų rėmimo pagal BŽŪP, integruotas planavimas ir finansavimas pagal NRPP suteikia galimybių padėti plėtoti vertės grandines **investuojant į stipresnę infrastruktūrą, saugojimo ir perdirbimo pajėgumus, reikalingus pasiūlai ir paklausai susieti**. Tam tikrą vaidmenį taip pat gali atlikti EKF, kuris remia įmones ir projektus per visą investavimo ciklą, teikdamas įvairių formų paramą (dotacijas, grąžintiną paramą, mišrų finansavimą). Pavyzdžiui, baltyminių kultūrinių augalų perdirbimo pajėgumų plėtimas ES įvairintų prekybos kanalu ir remtų teritoriškai platesnį gyvulių pasiskirstymą, kurio poveikis aplinkai mažesnis. Europos konkurencingumo fondas galėtų remti investicijas į pašarų, maisto ir biologinio perdirbimo infrastruktūrą, taip stiprindamas atsparias ES vertės grandines, grindžiamas vietoje gautais baltymais.

Norint sumažinti priklausomybę nuo importuojamų labai baltymingų pašarų, reikia išsaugoti aliejinių augalų sėklų, kurios yra pagrindinis ES vidaus kokybiškų pašarinių baltymų šaltinis, naudojimą

⁽³⁵⁾ Europos Komisija, Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl maisto ir pašarų saugos reikalavimų supaprastinimo ir sugriežtinimo (COM(2025)1030 *final*).

⁽³⁶⁾ Daugiau informacijos apie [teminius tinklus](#) ir [patariamuosius tinklus](#).

⁽³⁷⁾ Europos Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl ūkininkų padėties maisto tiekimo grandinėje stiprinimo (COM(2024)577 *final*).

pramonėje ir energijos gamybai. Plečiant biomasės naudojimą, kaip numatyta bioekonomikos strategijoje, dar labiau išsiplės rinkos galimybės.

Komisija jau pradėjo bendradarbiauti su suinteresuotaisiais subjektais, kad pasirengtų naujoms galimybėms, atsirasiančioms dėl būsimos DFP. Šis darbas bus tęsiamas.

Sprendžiant struktūrines problemas kaimo vietovėse ir regionuose, pavyzdžiui, susijusias su paslaugomis, darbo jėgos trūkumu, vandens trūkumu ir kt. labai svarbi regioninė plėtra. Integruotas planavimas pagal NRPP gali padėti išspręsti šias problemas.

- **Gerinti tvarų pievų naudojimą ir gyvulių integravimą**

BŽŪP po 2027 m. išlaiko tvirtą paramą pašarams pagal labiau teritorinį požiūrį į pievų ir gyvulininkystės valdymą – susietosios pajamų paramos taikymas išplečiamas ir apims žolę bei žaliuosius pašarus. Aplinkosaugos ir klimato srities veiksmais valstybės narės gali skatinti ekstensyviausias sistemas, tvarų ganymą ir didesnę žolės naudojimą pašarams. Reikėtų stiprinti pievų vaidmenį, nes jos prisideda prie anglies sancaupų, mažina priklausomybę nuo importuojamų pašarų ir padeda spręsti žemės apleidimo, kultūros paveldo praradimo ir didėjančių gamtinių pavojų, ypač gamtos gaisrų, problemą. Be ganymo, yra galimybių plačiau naudoti iš žolės gautus baltymus monogastriniams gyvūnams.

- **Sudaryti sąlygas ūkininkams naudotis anglies dioksido paskatomis ir gamtos kreditais**

Siekiant suteikti ekonominių paskatų mažinti trąšų naudojimą, kaip pabrėžta trąšų veiksmų plane, pagal Anglies dioksido absorbavimo ir anglies kaupimo ūkininkavimo reglamentą⁽³⁸⁾ rengiamas sertifikavimo metodas, kad būtų pripažintas anglies dioksido absorbavimas pasėli paverčiant pievomis, pagerintas pievų valdymas ir sumažintas išmetamas N₂O kiekis naudojant ankštinius augalus. Ši suvienodinta sistema suteiks galimybę baltyminių kultūrinių augalų augintojams naudotis anglies dioksido paskatų sistemomis. Be to, paskelbta Anglies dioksido absorbavimo ir anglies kaupimo ūkininkavimo reglamento sistemos papildomumo ir taikymo srities peržiūra suteikia galimybę suteikti ūkininkams įvairesnių ekonominių argumentų užsiimti anglies kaupimo ūkininkavimu.

Laikantis Gamtos kreditų veiksmų gairių⁽³⁹⁾, gamtos kreditų metodai taip pat galėtų padėti atlyginti už tvarias baltymų sistemas, kurios padeda išlaikyti, atkurti ar pagerinti ekosistemas, buveines ar biologinę įvairovę, įskaitant ganomų gyvulių sistemas daugiamečiuose žolynuose ir biologinei įvairovei palankias ankštinių augalų sistemas, pavyzdžiui, diversifikuotą sėjomainą, mišriuosius pasėlius arba mažai išteklių naudojančią auginimą, derinamą su kraštovaizdžio elementais.

4.3. Mokslinių tyrimų ir inovacijų skatinimas siekiant stiprinti baltymų sistemas

- **Investuoti į kultūrinių augalų inovacijas ir sėklas siekiant didinti auginimą ir atsparumą**

Pagal Sąjungos mokslinių tyrimų ir inovacijų bendrąsias programas, programas „Horizontas 2020“ ir „Europos horizontas“, investuota daugiau kaip 190 mln. EUR į paramą moksliniams tyrimams ir inovacijoms baltyminių kultūrinių augalų srityje, įskaitant selekciją, mišriuosius pasėlius, ekosisteminių paslaugų valorizaciją, perdirbimą ūkyje, vertės grandines ir pašarų gamybą, siekiant sustiprinti ES savarankiškumą. Pagal ES Europos dirvožemio būklės gerinimo misiją vykdomuose projektuose taip pat nagrinėjamas baltyminių kultūrinių augalų vaidmuo gerinant dirvožemio būklę per gyvasias laboratorijas. Įgyvendinant ES gyvūnų sveikatos ir gerovės partnerystę ši tema taip pat nagrinėjama gyvūnų šėrimo ir pašarų priedų aspektu. Pagal ES agroekologijos partnerystę nagrinėjami

⁽³⁸⁾ 2024 m. lapkričio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2024/3012, kuriuo sukuriamas Sąjungos ilgalaikio anglies dioksido absorbavimo, anglies kaupimo ūkininkavimo ir anglies saugojimo produktuose sertifikavimo sistema, (OL L, 2024/3012, 2024 12 6).

⁽³⁹⁾ Europos Komisija, Gamtos kreditų veiksmų gairės, COM(2025) 374 *final*.

pasėlių įvairinimo ir mišrių sistemų potencialo klausimai. Įgyvendinant ES partnerystę „Biodiversa+“ šioje srityje veikta kita kryptimi – remiant daugiamečių javų auginimo sistemų plėtojimą⁽⁴⁰⁾.

Siekiant skatinti baltyminių kultūrinių augalų auginimą ir naudojimą, reikalingos tikslinės investicijos į mokslinius tyrimus ir inovacijas. Prioritetai, be kita ko, yra šie: augalų selekcija ir sėklų kūrimas; trąšų kiekio mažinimas; tvarių kultūrinių augalų apsauga; įvairinimas ir vertės grandinių kūrimas. Kartu reikalingi moksliniai tyrimai, susiję su ganyklų sistemomis ir vietos baltymais pagrįsta pašarų sudėtimi. Dar reikia mokslinių tyrimų ir inovacijų, susijusių su ES auginamų baltyminių kultūrinių augalų perdirbamumu, jusline kokybe, maistingumu, virškinamumu ir alergeniškumu. Dėl veislių ir auginimo sąlygų skirtumų, siekiant remti pardavimą ir platesnį naudojimą labai svarbūs yra standartizuoti kokybė, rizikos vertinimas ir klasifikavimo metodai. Siekiant sukurti vertę, taip pat būtinos tinkamos maisto ir pašarų perdirbimo technologijos ir infrastruktūra, įskaitant ūkiuose.

Bendradarbiaujant su privačiuoju sektoriumi taip pat reikia toliau investuoti į technologijų, kuriomis siekiama padidinti biomasės vertę įtraukiant į pašarus liekanas ir šalutinius produktus, kūrimą.

- **Stiprinti subjektų bendradarbiavimą ir žinių perdavimą**

Siekiant plėsti inovacijas labai svarbu bendradarbiauti visoje vertės grandinėje. Tokios iniciatyvos kaip EIP-AGRI (Europos inovacijų partnerystė žemės ūkio našumo ir tvarumo srityje) ir ES BŽŪP tinklas remia dalijimąsi žiniomis, bendradarbiavimo projektus ir geriausią praktiką, o mokslinių tyrimų ir inovacijų susiejimas su konsultavimo paslaugomis užtikrina veiksmingą perdavimą ūkininkams. Šios platformos, vykdydamos daugelį suinteresuotųjų subjektų įtraukiančius projektus, teminę veiklą ir tinklaveikos iniciatyvas, toliau propaguos geriausią praktiką baltyminių kultūrinių augalų srityje ir skleis aktualius valstybių narių lygmeniu įgyvendintų projektų rezultatus. Jų veikla taip pat suteiks medžiagos specialioms dialogams su valstybėmis narėmis baltymų klausimais ir kasmetiniams dialogams maisto klausimais. Dar viena inovacijų rėmimo priemonė yra sanglaudos politika mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje ir keli regionai savo pažangiosios specializacijos strategijose nustatė atitinkamus prioritetus⁽⁴¹⁾.

Visapusiškas požiūris į mokslinius tyrimus ir inovacijas baltymų srityje turi pagilinti mokslines žinias ir užpildyti spragas, kartu užtikrindamas veiksmingą įvairių disciplinų integraciją⁽⁴²⁾. Reikia toliau finansuoti mokslinius tyrimus ir inovacijas, kad būtų padidintas augalinių ir alternatyvių baltymų konkurencingumas, tvarumas ir atsparumas, naudojantis būsimu Europos konkurencingumo fondu ir kita programa „Europos horizontas“. Siekiant plėtoti naujas baltymų sektorių žinias, praktiką ir priemones, gairių būsimoms investicijoms suteiks būsimas naujas strateginis požiūris į mokslinius tyrimus ir inovacijas žemės ūkio, miškų, kaimo vietovių ir maisto sistemų srityse. Ilguoju laikotarpiu rezultatų diegimą dar labiau sustiprins tolesnis darbas tokiose srityse kaip augalų apsauga, selekcija ir bioekonomika, įtraukiant tiek mokslinių tyrimų organizacijas, tiek privatųjį sektorių visose šiose srityse.

⁽⁴⁰⁾ Daugiau informacijos pateikiama adresu [Biodiversa+](#).

⁽⁴¹⁾ S3 partnerystės ir Tarpregioninių investicijų į inovacijas (I3) priemonė jau stiprina regioninį bendradarbiavimą, technologijų perdavimą ir masinės gamybos plėtrą visoje Europoje. Į S3 partnerystės burią naujomis vertės grandinėmis besidomintys regionai. Du pavyzdžiai – „Aukštųjų technologijų ūkininkavimas“ ir „Sudedamosios dalys bioekonomikai (I4BE)“. Pagal I3 priemonę remiamas tarpregioninis bendradarbiavimas, padedant regionams mokslinius tyrimus ir bandomuosius projektus paversti realiomis ekonominėmis galimybėmis, pavyzdžiui, kurti naują tarpvalstybinę biologinių trąšų ir bioekonomikos sprendimų vertės grandinę.

⁽⁴²⁾ Nuolatinis žemės ūkio mokslinių tyrimų komitetas, *R&I for alternative protein sources towards strategic autonomy and sustainability in EU protein production („Moksliniai tyrimai ir inovacijos alternatyvių baltymų šaltinių srityje, siekiant strateginio savarankiškumo ir tvarumo ES baltymų gamybos srityje“)*, 2026 m. gegužės 6 d.

4.4. ES baltymų sistemos atsparumo, konkurencingumo ir parengties didinimas

ES baltymų sistemos atsparumas ir konkurencingumas yra glaudžiai susiję su pašarų ir selekcijos veiksmingumu ir inovacijomis, kurių srityje ES yra technologijų lyderė:

- didinti gyvulininkystės sistemų veiksmingumą;
- optimizuoti šėrimo strategijas;
- skatinti naudoti regioninius ir vietinius pašarus;
- įvairinti importą, kartu suderinant tvarumo standartus;
- remti pašarų žaliavų ir priedų vidaus gamybą;
- užtikrinti parengtį ir nenumatytų atvejų planus.

- **Pritaikyti gyvulininkystės sistemas, kad pirmenybė būtų teikiama vietos ištekliams**

Optimizuoti pašarų paklausą galima geriau derinant gyvulininkystės produkciją su regionine ir vietos pašarų gamyba. Tęsiant dabartinę BŽŪP, BŽŪP po 2027 m. valstybėms narėms suteiks galimybių toliau remti gyvulininkystės produkcijos įvairinimą, įskaitant ekstensyvinimą, ir priemones, kuriomis skatinamas **didesnis regione ir vietoje pagamintų augalinių baltymų naudojimas**, tokiomis priemonėmis kaip su plotu susijusi pajamų parama, visų pirma mišrioms pasėlių ir gyvulininkystės sistemoms, ir didesnė susietoji pajamų parama ūkininkams, kurie derina augalininkystės ir gyvulininkystės produkciją. Taršos nitratais paveiktose vietovėse Komisija pasiūlė įpareigoti valstybes nares remti ūkininkus už jų gyvulininkystės sistemų ekstensyvinimą arba savo veiklos įvairinimą, o pagal naujus agrarinės aplinkosaugos ir klimato srities veiksmus jos taip pat teiks paramą gyvulininkystės sistemų ekstensyvinimui, pavyzdžiui, pagal savanoriškus valdymo išipareigojimus arba skirdamos naują pereinamojo laikotarpio išmoką. Tai leis geriau panaudoti nederlingą žemę atrajotojams, o monogastrinių gyvūnų atveju yra galimybių geriau panaudoti šalutinius maisto produktus, laikantis atitinkamų Sąjungos teisės aktų nuostatų dėl pašarų, šalutinių gyvūninių produktų ir užkrečiamosios spongiforminės encefalopatijos (USE) bei biodegalų perdirbimo. Tai padeda sumažinti su pašarais susijusį išmetamą ŠESD kiekį ir konkurenciją dėl žemės naudojimo keitimo.

Kaip nustatyta gyvulininkystės strategijoje, ES priklausomybę nuo importuojamų augalinių baltymų taip pat padės sumažinti bandų sudėties ir verslo modelių optimizavimas atsižvelgiant į regionų lygmeniu turimus gamtos išteklius ir paveiktų gyvulių augintojų pajamų įvairinimas vykdant pridėtinę vertę kuriantį perdirbimą.

- **Pašarus gaminti vietoje**

Mažinant ES priklausomybę nuo importo turi būti dedamos pastangos mažinti Europos pašarų gamybos sąnaudas. Importuotų baltyminių pašarų pakeitimas europinėmis, regioninėmis ar vietos alternatyvomis gali padidinti gyvulių augintojų sąnaudas, jei jie yra brangesni už importuotus produktus. Nors viešojo parama gali padėti kurti atsparias pašarų vertės grandines, šios sąnaudos turi būti padengtos nepakenkiant konkurencingumui. Gyvulininkystės strategijoje nustatytas būdas, kaip būtų galima aiškiai identifikuoti vartotojus, taikant savanorišką ženklavinimą ir užtikrinant trumpas tiekimo grandines, kad būtų remiamas šis perėjimas.

Siekiant padidinti vietos pašarų naudojimą, labai svarbu didinti regioninius perdirbimo ir sandėliavimo pajėgumus pradinėje grandyje. Pagal BŽŪP numatytos investicinės priemonės jau gali padėti ūkininkams ir gamintojų organizacijoms kurti tokią regioninę perdirbimo ir saugojimo infrastruktūrą, pavyzdžiui, džiovavimo įrenginius, biologinio perdirbimo įrenginius ar logistikos platformas. Būsimas

Europos konkurencingumo fondas gali labiau dar padėti siekti šio tikslo skatindamas investicijas, kuriomis siekiama didinti konkurencingumą ir atsparumą.

Siekiant nustatyti politikos kryptį ir stebėti pažangą, valstybėms narėms rekomenduojama stebėti vietos pašarų naudojimą⁽⁴³⁾. Be to, Komisija apsvarstys galimybę parengti **savanoriškas etiketes arba neprivalomus nustatytuosius apibūdinimus**, susijusius su produkto gamybai naudojamų pašarų kilme.

- **Optimizuoti įvairių rūšių gyvulių šėrimo strategijas**

Atrajotojai gali būti šeriami žole ir padėti prižiūrėti pievas, o monogastriniams gyvūnams šerti gali būti panaudojami maisto ir žemės ūkio produktų perdirbimo liekanos ir gretutiniai produktai, kurie priešingu atveju būtų išmesti. Šėrimo strategijos parengtos taip, kad atitiktų kintančius maistinių medžiagų reikalavimus pagal genetinio tobulinimo ir gyvūnų sveikatos bei gerovės reikalavimus. Tačiau nėra vieno sprendimo, kuris tiktų visoms gamybos sistemoms, visiems gyvuliams ir visiems regionams. Vis dėlto optimizavus šėrimo strategijas būtų galima sumažinti ES priklausomybę nuo importuojamų augalinių baltymų, kartu kuriant ES auginamų baltymų vertės grandines ir didinant tvarumą.

Kadangi nėra vienas metodas nėra tinkamas visoms sistemoms ar regionams, pašarų gamintojai atlieka svarbų vaidmenį ieškodami pusiausvyros tarp gyvūnų mitybos poreikių, sudedamųjų dalių prieinamumo, įperkamumo ir tvarumo. Jie gamina kombinuotuosius pašarus iš įvairių vietos ir importuotų pašarinių žaliavų ir priedų, kartu prisitaikydami prie su aplinkosauga, reguliavimu ir rinka susijusių apribojimų, kad būtų palaikomas optimalus gyvulių produktyvumas. Šis vaidmuo yra ypač svarbus dėl to, kad kombinuotieji pašarai sudaro didelę visos gyvulių pašarų paklausos dalį, o pašarų sąnaudos yra pagrindinis ekonominis gyvulininkystės produkcijos išteklius.

Norint skatinti žiedinę bioekonomiką, siekti jos tikslų padeda nebevertotinų maisto produktų, maisto gamybos šalutinių produktų ir gretutinių produktų naudojimas gyvūnų pašarams, kuris mažina atliekų kiekį, išsaugo maisto medžiagas ir užtikrina ekonominę naudą bei naudą aplinkai. ES politika skatina valstybes nares teikti pirmenybę saugiam tokių produktų naudojimui gyvūnų mityboje, o ne mažesnės vertės alternatyvoms, pavyzdžiui, biodegalams, kompostavimui, biodujoms, deginimui ar šalinimui sąvartynuose, su sąlyga, kad laikomasi visų atitinkamų pašarų saugos ir kitų teisinių reikalavimų. Siekiant gauti žiediško principą atitinkančių pašarų galima svarstyti naujų maisto medžiagų šaltinių naudojimą gyvūnų mitybai, pvz., iš vabzdžių gaunamų baltymų.

- **Įvairinti importą kartu suderinant tvarumo standartus**

Šiame plane pateikiami praktiniai veiksmai, kaip padidinti ES gamybą siekiant didesnio savarankiškumo, o importo įvairinimas padeda sumažinti priklausomybės riziką. Esami (ir būsimi) laisvosios prekybos susitarimai, kuriuos ES sudaro su įvairiais prekybos partneriais, suteikia pagrindą tiek importo, tiek eksporto įvairinimui. Tikėtina, kad priklausomybė nuo pašarinių baltymų importo iš ES nepriklausančių šalių ateityje išliks. Atsižvelgiant į sojas ir sojos miltams taikomą nulinio mūito režimą, taip pat į ribotą šių produktų tiekimo kilmės šalių skaičių, įvairūs laisvosios prekybos susitarimai, kuriuos ES sudarė su ES nepriklausančiomis šalimis, padeda įtvirtinti šią nuostatą ir įvairinti sojos tiekimą į ES. ES taikys žemės ūkio ir maisto diplomatiją, kad toliau įvairintų tiekimo grandines ir atvertų naujų tiekimo koridorių.

Ukraina, ES kaimyninė šalis ir šalis kandidatė, galėtų padėti sumažinti ES baltymų deficitą ir padaryti jį lankstesnį. Šiame bendradarbiavime daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama gamybos standartų, visų pirma taikomų sojai, suderinimui. ES dirbs su Ukraina abiem šalims naudingose bendradarbiavimo

⁽⁴³⁾ Europos aplinkos agentūra, „*Baltymų įvairinimas Europoje: rizika ir galimybės tvاريoms maisto sistemoms*“, 2026 m. birželio 22 d.

srityse, pavyzdžiui, sojos auginimo srityje, kartu užtikrindama vienodas sąlygas ir sąžiningą konkurenciją.

Siekiant geriau suderinti gamybos standartus, jau imtasi kelių veiksmų.

Žemės ūkio ir maisto sektoriaus vizijoje Komisija išipareigojo užtikrinti, kad ES uždrausti pavojingi pesticidai nebūtų vėl įvežti kartu su importuojamais produktais. Siekdama papildyti ankstesnes iniciatyvas⁽⁴⁴⁾, Komisija pateikė pasiūlymą dėl maisto ir pašarų bendrojo rinkinio ir atliks poveikio vertinimą dėl galimybės suderinti importuojamų produktų gamybos standartus.

Baltymų gamyba gali turėti didelį poveikį žemės naudojimui. Šie susirūpinimą keliantys klausimai sprendžiami Europos teisės aktų sistemoje, be kita ko, ES reglamentuose dėl kovos su miškų naikinimu⁽⁴⁵⁾ ir netiesioginiu žemės naudojimo keitimu⁽⁴⁶⁾. Tačiau baltymų gamyba taip pat gali daryti poveikį vertės grandinėje – tiek ūkininkams, tiek prekyautojams, todėl jai reikia skirti ypatingą dėmesį.

- **Plėsti pašarų žaliavų ir priedų gamybą ES viduje**

Keičiantis baltymų šaltiniams ir gyvūnų mitybai reikia tinkamų pašarų priedų. Siekiant sumažinti didelę ES priklausomybę nuo sojos importo, o kartu sumažinti išmetamą azoto kiekį ir remti gyvūnų sveikatą ir gerovę, šiuo metu ekonomiškai efektyviausia yra pašaruose naudoti aminorūgštis. Jei į rinką patektų mažiau pagrindinių aminorūgščių (ypač lizino ir metionino), padidėtų sojos importas iš ES nepriklausančių šalių ir į aplinką patenkantis azoto kiekis. Be to, pašarų papildymas pakankamu vitaminų kiekiu yra būtina gyvūnų sveikatos ir gerovės sąlyga ir optimizuoja bet kurios esamos gyvulininkystės sistemos veiklą. Vieno vitamino trūkumo gali pakakti, kad nukentėtų zootechninis veiksmingumas ir taip būtų paveiktas ES gyvulininkystės konkurencingumas ir galimai sumažėtų ES apsirūpinimo maistu savarankiškumas.

Beveik dėl visų vitaminų ir aminorūgščių, kurių reikia gyvūnams šerti, ES yra **labai priklausoma nuo ES nepriklausančių šalių**, visų pirma Rytų Azijos šalių.

Todėl ES priklausomybė nuo importuojamų vitaminų ir aminorūgščių kelia itin didelę tiekimo riziką. Komisija dirbs su valstybėmis narėmis, kad pašalintų šiuos trūkumus, **apsaugodama ir remdama savo pramonės pajėgumus konkurencingumo ir prekybos priemonėmis**, kartu **ieškodama galimybių sugrąžinti į kitas šalis perkeltą gamybą šiomis priemonėmis:**

- **pradėdama tyrimą, kuriuo siekiama įvertinti ES priklausomybės mastą ir galimybes ją sumažinti;**
- išnagrinėdama galimybes pagal būsimą EKF plėsti projektus ir teikti paskatas ES veiklos vykdytojams, kad būtų iki galo išnaudoti esami pašarų priedų / vitaminų gamybos pajėgumai, užtikrintas veiklos tęstinumas ir (arba) investuojama į naujus pajėgumus;
- **toliau paprastindama taisykles dėl pašarų priedų** Maisto ir pašarų bendrojo rinkinio kontekste, kad būtų sudarytos sąlygos inovacijoms ir prieinamumui rinkoje;
- gerindama **pažeidžiamumo stebėseną ir nustatydama didelę riziką**, susijusią su pašarų žaliavomis / priedais, ir plėtodama tinkamus parengties variantus. Atsižvelgdama į S. Niinistö

⁽⁴⁴⁾ 2023 m. vasario 2 d. Komisijos reglamentu (ES) 2023/334 didžiausia leidžiamoji neonikotinoidų klotianidino ir tiametoksamo liekanų koncentracija sumažinta iki analizinio nustatymo ribos, siekiant apsaugoti bites ir apdulkintojus.

⁽⁴⁵⁾ 2023 m. gegužės 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2023/1115 dėl tam tikrų su miškų naikinimu ir alinimu siejamų biržos prekių ir produktų tiekimo Sąjungos rinkai ir jų eksporto iš Sąjungos (OL L 150, 2023 6 9, p. 206–247).

⁽⁴⁶⁾ 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/2001 dėl skatinimo naudoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją (OL L 328, 2018 12 21, p. 82–209).

pranešimą⁽⁴⁷⁾, Komisija priėmė ES pasirengimo krizėms strategiją⁽⁴⁸⁾, kuria, be kita ko, siekiama didinti gyvybiškai svarbių visuomenės funkcijų, pavyzdžiui, apsirūpinimo maistu saugumo, atsparumą.

- šiame kontekste **Komisija pagal Europos pasirengimo apsirūpinimo maistu krizėms ir reagavimo į jas mechanizmą toliau daug dėmesio visų pirma skirs priklausomybei nuo maisto ir pašarų priedų** ir apsvarstys įvairias priemones, pavyzdžiui, susijusias su ypatingos svarbos medžiagų rinkos skaidrumu, atsargų kaupimu, bendrais viešaisiais pirkimais ar kitomis priemonėmis, kad padidintų atsparumą išorės sukrėtimams ir stabilizuotų tiek prieinamumą, tiek įperkamumą.

4.5. ES baltymų vertės grandinių stiprinimas didinant rinkos patrauklumą, skatinant paklausą ir vietos sprendimus

- remti įvairią mitybą
- naudoti įvairias nacionalinio ir ES lygmens priemones paklausai skatinti
- užtikrinti atsakomybę ir bendradarbiavimą visoje vertės grandinėje

• Remti įvairią mitybą, kad būtų sustiprintas sistemos atsparumas

ES žemės ūkio maisto produktų sistema suteikia žmonėms galimybę rinktis iš daugybės saugių ir kokybiškų maisto produktų. Mityba gali būti labai įvairi ir atitinkanti asmens poreikius ir polinkius, be kita ko, dėl įvairių augalinių baltymų šaltinių ir tvariai pagamintų gyvūninių produktų. Užtikrinus, kad vietos augaliniai baltymai būtų plačiau prieinami ir įperkami, vartotojai turėtų didesnę pasirinkimą ir daugiau galimybių jų gauti. Savo ruožtu įvairi ir labiau subalansuota mityba padėtų kurti gyvybingas augalinių ir į teritoriją integruotų gyvūninių produktų vertės grandines, gerinti visuomenės sveikatos rezultatus ir prisidėti prie ES klimato ir aplinkos tikslų įgyvendinimo⁽⁴⁹⁾.

Vartotojai maistą renka pagal maisto aplinką, kurią daugiausia lemia kainos ir privatūs subjektai, tačiau jai įtaką daro viešojo politika. Nacionalinės politikos priemonės gali padėti užtikrinti sveiką ir įvairią mitybą, pavyzdžiui, apmokestinimas, švietimas, mitybos gairės ir informacija apie poveikį sveikatai, klimatui, aplinkai ir socialinį poveikį. Papildomi viešuosius ir privačiuosius subjektus paveikiantys svertai yra kainodara, prieinamumas, viešasis maitinimas, produktų sudėtis ir informacija vartotojams, įskaitant ženklumą ir reklamą, kaip nurodyta Komisijos plane „Saugokime širdį“.

• Sutelkti skirtingas ES ir nacionalines priemones siekiant skatinti paklausą

Svarbus vaidmuo tenka ne tik nacionalinei politikai, bet ir ES politikai. Atsižvelgiant į Komisijos ataskaitą dėl džiovinėtų ankštinių augalų ir sojos prekybos standartų, **pasiūlyme dėl BŽŪP po 2027 m. leidžiama nustatyti baltyminių kultūrinių augalų standartus, kad vartotojai gautų geresnę informaciją apie produktų kilmę**. Šie standartai gali skatinti augalinių produktų vartojimą ir remti ES kampanijas, kuriose pabrėžiama ankštinių augalų nauda sveikatai ir tvarumui.

Komisija savo metinėje pardavimo skatinimo darbo programoje didins informuotumą apie su ankštiniais augalais susijusias galimybes ir šiuos produktus įtrauks į būsimą kampaniją „Pirk prekę europietišką“.

⁽⁴⁷⁾ Specialiojo patarėjo S. Niinistö [*pranešimas „Safer Together – Strengthening Europe’s Civilian and Military Preparedness and Readiness“ \(„Saugiau kartu. Europos civilinio ir karinio pasirengimo ir parengties stiprinimas“\)*](#), 2024 m. spalio 30 d.

⁽⁴⁸⁾ Europos Komisija [*„ES pasirengimo krizėms strategija“*](#), JOIN(2025) 130 final.

⁽⁴⁹⁾ Europos Komisija: Jungtinis tyrimų centras, [*Closing the EU protein gap – drivers, synergies and trade-offs \(„ES baltymų trūkumo mažinimas: varomosios jėgos, sinergija ir kompromisai“\)*](#), 2024 m.

Viešieji maisto pirkimai gali skatinti atsparumą ir tvarumą, kai remia naujas tiekimo grandines, užtikrina tvarių produktų paklausą ir formuoja vartojimo modelius. Žemės ūkio ir maisto sektoriaus vizijoje skelbiamas pasiūlymas stiprinti viešųjų pirkimų vaidmenį. Joje nurodyta, kad vykdant viešuosius pirkimus turėtų būti laikomasi didžiausios vertės požiūrio, kad būtų atlyginama už pastangas siekti kokybės ir tvarumo. Augalinių produktų, ypač ankštinių augalų, vietos gamyba gerai dera su šiais tikslais ir tikimasi, kad jai šis požiūris bus naudingas.

Mokykloms skirta ES programa⁽⁵⁰⁾ (kuri remia pieno, vaisių ir daržovių tiekimą milijonams moksleivių) gali dar labiau remti tvarų ir atsparų vartojimą, didindama vaikų informuotumą švietimo priemonėmis apie ankštinių augalų naudą ir supažindindama juos su jų skoniu.

- **Suderinti kainodarą ir apmokestinimą, kad būtų atsižvelgta į tvarumo ir atsparumo kaštus**

Kainos daro didelę įtaką vartotojų pasirinkimui ir gali paskatinti pereiti prie įvairios mitybos. Kalbame apie mažmenininkų kainodaros iniciatyvas, suderintas su tikrąja tvarių ir atsparių maisto produktų kaina ir remiamas praktiškai taikomu ženkliniu. Svarbų vaidmenį atlieka ne tik kainodara, bet ir mažmenininkai bei maisto pramonė, nes jie siūlo įvairios mitybos galimybes ir skatina tvaresnes galimybes.

Parengdamos tinkamą mokesčių politiką, valstybės narės taip pat gali prisidėti prie perėjimo prie atsparios maisto sistemos.

Nors perėjimas prie didesnio baltyminių kultūrinių augalų produktų kiekio maiste ir pašaruose tiesiogiai negali būti įrašytas tvarumo susitarimuose pagal BRO reglamento 210a straipsnį, ūkininkai ir kiti grandinės suinteresuotieji subjektai galėtų apsvarstyti galimybę į tvarumo susitarimus įtraukti iniciatyvas, kuriomis siekiama reikalavimus atitinkančių tvarumo tikslų, pavyzdžiui, mažinti medžiagų patekimą į aplinką ir azoto naudojimą, didinti biologinę įvairovę ir siekti kitų susijusių tikslų.

4.6. Žiediškumas kaip verslo scenarijus

- **Biodegalai**

Daug baltymų turinčių augalų auginimas vidaus rinkoje ne tik mažina priklausomybę nuo baltymų importo, bet ir prisideda prie vertingų šalutinių produktų, kurie gali būti naudojami maistui, pašarams ir biodegalų gamybai, taip didindami ES atsparumą tiek maisto ir pašarų, tiek energetikos sektoriuose. **Peržiūrėdama atsinaujinančiųjų išteklių energijos strategiją po 2030 m. Komisija įvertins, kaip padidinti vietos kilmės tvarių biodegalų, baltyminių augalų ir žaliavų gamybą, ir siekdama remti Sąjungos strateginį savarankiškumą ir atsparumą integruos tuos tikslus į bendrą politikos sistemą.**

- **Orientuotis į bioekonomiką**

Siekiant tvariai naudoti išteklius ir išnaudoti visą ES baltymų šaltinių potencialą, laikantis efektyvaus biomasės naudojimo principo didelės vertės taikymo srityse ir atsižvelgiant į bioekonomikos strategijos tikslus, labai svarbu integruoti bioekonomikos perspektyvą. Siekiant nustatyti sritis, kuriose būtų galima pagerinti išteklių naudojimą, bioekonomikos strategija skatina geriau stebėti biomasės srautus, kad būtų padidintas skaidrumas sektoriuose, kuriuose biomasė naudojama maistui, pašarams, trąšoms, energijai ir kitoms pramoninėms reikmėms. Tokios iniciatyvos kaip Europos žiedinės biožaliavinės ekonomikos bendroji įmonė ir jos pirminių gamintojų darbo grupė taip pat atlieka svarbų vaidmenį skatinant bioekonomiką.

Komisija **rengs biomasės balansus**, kad būtų pašalintos duomenų apie šalutinių produktų prieinamumą spragos, ir padės valstybėms narėms parengti suderintus pašarų ir maisto baltymų balansus.

⁵⁰ BRO reglamento 22–25 straipsniai ir V priedas.

5. Išvados

Didelė ES baltymų sistemos priklausomybė nuo importuojamų labai baltymingų pašarų atspindi keletą tarpusavyje susijusių problemų: nepakankamai išvystytas baltyminių kultūrinių augalų vertės grandines, importuojamus vitaminus ir aminorūgštis, nepakankamą konkurencingumą, ribotą žemės prieinamumą, spaudimą aplinkai, tam tikrų gyvulininkystės sistemų priklausomybę nuo importuojamų pašarų, vartojimo modelius ir kliūtis alternatyvių baltymų naudojimui.

Siekiant spręsti šias problemas, plane derinami koordinuoti ir sisteminiai veiksmai, susiję su pasiūla ir pašarų bei maisto paklausa. Jis stiprina ES gamybą, nes numato skatinti baltyminių kultūrinių augalų auginimą BŽŪP priemonėmis ir kurti atsparias vertės grandines, kurias remtų perdirbimo infrastruktūra, dažnesnis sutarčių naudojimas ir tikslinės investicijos. Kartu jis skatina importo įvairinimą ir veiksmingesnes vietoje įkurtas gyvulininkystės sistemas, apimančias pievomis grįstą ekstensyvinimą, optimizuotas šėrimo strategijas, grindžiamas vietos pašarais ir remiamas infrastruktūra, rinkos paskatas ir pašarų žaliavų vidaus gamybą.

Be to, šis planas skatina paklausą per įvairesnę mitybą, geresnę maisto aplinką, viešuosius pirkimus, ženklinimo ir informuotumo didinimo priemones, kartu stiprindamas su pasėliais, alternatyviais baltymais ir bioekonomika bei žiediniais sprendimais susijusius mokslinius tyrimus ir inovacijas. Šiems veiksams tvirtumo suteiks tvirtesnis politikos koordinavimas, derinimas su aplinkos tikslais ir griežtesnė stebėsena bei dialogas, kurie užtikrins visos sistemos perėjimą prie atsparesnės, tvaresnės ir konkurencingesnės ES baltymų sistemos.

Vienas svarbiausių vaidmenų išnaudojant perėjimo prie tvarios ir atsparios baltymų pasiūlos ir paklausos sistemos galimybes tenka jauniems ūkininkams, kurie dažnai pirmieji ima diegti naujas technologijas, tvarią praktiką ir įvairius verslo modelius, dėl jų verslumo ir gebėjimo prisitaikyti.

Palaikydama palankią politikos aplinką, kartu vykstant tam skirtoms inovacijoms, ES gali paspartinti tvarios praktikos diegimą ir **iki 2035 m. pasiekti toliau nurodytus orientacinius skaičius**, kad ES kilmės baltymų iš aliejingųjų sėklų ir baltyminių kultūrinių augalų, naudojamų pašarams ES, dalis, kuri 2025 m. sudarė 25,8 proc., 2035 m. pasiektų 35 proc.

PRIEDAS. Pagrindiniai veiksmai

1. Plėtoti baltyminių augalų vertės grandines Europoje ir stiprinti ūkininkų padėtį

ID	Veiksmai
1.1.	Stebėti vietos pašarų naudojimą.
1.2.	Nustatyti ES masto orientyrą bendram ES strateginiam savarankiškumui baltymų srityje stebėti.
1.3.	Įgyvendinti prekybos baltyminių kultūrinių augalų standartus kilmės etiketėse.
1.4.	Populiarinti tvarumo kriterijų taikymą per viešuosius pirkimus, susijusius su maistu, maitinimo paslaugomis ir prekybos automatais.

2. Gerinti žinias apie ES savarankišką apsirūpinimą baltymais

ID	Veiksmai
2.1.	Užmegzti ES dialogus baltymų klausimais su valstybėmis narėmis dėl ES baltymų plano įgyvendinimo.
2.2.	Pradėti tyrimą, kuriuo siekiama įvertinti ES priklausomybės mastą ir galimybes ją sumažinti.
2.3.	Paskelbti gaires dėl suderinto nacionalinio pašarų ir maisto baltymų balanso.

3. Skatinti ES baltymų vertės grandinę

ID	Veiksmai
3.1.	Išnagrinėti būdus, kaip investuoti į saugojimo ir perdirbimo įrenginius, kad pagal nacionalinės ir regioninės partnerystės planus ir EKF būtų sukurtos atsparios pašarų vertės grandinės, grindžiamos vietoje pagamintomis labai baltymingomis pašarinėmis žaliavomis.
3.2.	Sudaryti palankesnes sąlygas kurti savanoriškas etiketes arba neprivalomus nustatytuosius apibūdinimus, patvirtinančius, kad gyvulininkystės produktai gaminami tik naudojant ES, nacionalinius, regioninius ar vietos pašarus ir bendradarbiaujant su pagrindiniais tiekimo grandinės suinteresuotaisiais subjektais.
3.3.	Didinti informuotumą apie ES pardavimo skatinimo kampaniją, pabrėžiančių ankštinių augalų naudą sveikatai ir tvarumui, finansavimo galimybes.
3.4.	Didinti informuotumą apie ankštinius augalus švietimo įstaigose per mokykloms skirtą programą, kad vaikai susipažintų su jų skoniu bei išvaizda ir suprastų jų maistinę naudą.
3.5.	Valstybėms narėms – svarstyti mokesčių politikos žingsnius, kurie gerina vartotojų galimybes gauti atsparaus ir įperkamo maisto.

4. Didinti ES baltyminių kultūrinių augalų ir alternatyvių baltymų konkurencingumą

ID	Veiksmai
4.1.	Parengti žemės ūkio ir agrarinės miškininkystės mineraliniuose dirvožemiuose sertifikavimo metodiką, apimančią praktiką, kuri naudojant baltyminius kultūrinius augalus mažina tvarkomuose žemės ūkio dirvožemiuose tiesiogiai ir netiesiogiai išmetamą N ₂ O kiekį, atsižvelgiant į Anglies dioksido absorbavimą ir anglies kaupimo ūkininkavimo reglamentą.
4.2.	Laikytis strateginio požiūrio į mokslinius tyrimus ir inovacijas žemės ūkio, miškų, kaimo vietovių ir maisto sistemų srityse. Finansuoti mokslinius tyrimus ir inovacijas, kad būtų skatinamas baltyminių kultūrinių augalų ir alternatyvių baltymų konkurencingumas, tvarumas ir atsparumas.

4.3.	Per ES BŽŪP tinklą dalytis žiniomis ir geriausios praktikos pavyzdžiais, susijusiais su savarankiškumu, įgyjamu pašarais apsirūpinant vietoje ir auginant, perdirbant ir valorizuojant baltyminius kultūrinius augalus.
-------------	---

5. Išnaudoti partnerystę su Europos kaimyninėmis šalimis

ID	Veiksmai
5.1.	Skatinti bendradarbiavimą su Ukraina kaip ES narystės siekiančia šalimi kandidate, siekiant įvairinti baltyminių kultūrinių augalų pasiūlą, kartu suderinant gamybos standartus, be kita ko, pagal strategiją „Global Gateway“.